

Krypmure *Potentilla reptans* L. klassisk ballastplante hos oss, men med rike kulturtradisjoner i Europa

J. INGAR I. BÅTVIK

Båtvik, J.I.I. 1999. Krypmure *Potentilla reptans* L. klassisk ballastplante hos oss, men med rike kulturtradisjoner i Europa. *Natur i Østfold* 18(1): 11-20.

Krypmure regnes i Norge som en klassisk ballastplante, mens den i våre nærmeste naboland regnes som opprinnelig og veletablert. Med sine lange krypende skudd er den særlig god til å tåle forstyrret mark, eller såkalt skrotemark. Arten har dessuten lang tradisjon som medisiplante sørover i Europa, med funksjoner som hos oss har blitt tillagt tepperot *Potentilla erecta*. I Østfold er krypmure kjent fra 15 (13?) lokaliteter, men bare på to av disse er arten med sikkerhet forekommende i dag. Alle kjente funn fra fylket er listet opp.

J. Ingar I. Båtvik, Tomb, 1640 Råde. E-post: ingar.batvik@hiof.no

Slekta mure *Potentilla* tilhører Rosefamilien. Representantene er typiske roser med dobbelt sett begerblader, øreblad, frie kronblader og mange frie pollenbærere. I tillegg har murene mange frie fruktemner som blir nøttefrukter slik flere i denne familien har. På verdensbasis inneholder slekta omkring 500 arter, hovedsakelig knyttet til nordlig tempererte områder (Mabberley 1997:581). I Europa finnes 75 arter, men bare omkring 10 arter har i særlig grad satt spor etter seg i kulturhistorien som medisiplante eller som prydblade (Mabberley 1997). For oss er krypmure *P. reptans* en sjelden gjest, men i Europa inngår denne som en av de ti med rike kulturtradisjoner. Den er lett å kjenne med sine femkoplete blad, store gule blomster og krypende skudd.

Ingen ballastplante i våre naboland

Vi omtaler krypmure som en av klassikerne blant ballastplantene i norsk flora (Ouren 1991). Dette gjør vi nok med rette, men en skal ikke langt utenfor landets grense før krypmure anses opprinnelig og veletablert. Hultén (1971:265) oppgir krypmure fra 16 «prikker» i Norge, alle kystbundne fra svenskegrensen til Kristiansund. I Sverige går den langt nord i Midt-Sverige og skraveres i øst og sørøst. Den får skravur også i Baltikum og store deler av Danmark, mens den i Finland bare

har spredte, oftest kystnære forekomster.

Ifølge svenske og danske floraer er ikke krypmure noen sjelden plante. Den synes heller ikke å være særlig spredd med ballast slik som hos oss. En eldre svensk flora skriver om dens forekomst i Skåne «forek. allmänt på torra ställen, betesmarker, åkerrenar, vid vägar o.s.v.; sällsyntare i norra delen» (Areschoug 1866:109). Dette gjelder jo de sørligste deler av nabolandet, men ser vi i en mer omfattende flora ligner beskrivelsen: «täml. allm. på ängsmark, väg- o åkerkant, även ngt fukt. mark, Skåne, Norland, Öland, Gotland» (Lindman 1926:353). I Danmark beskrives utbredelsen slik: «Vejkanter, enge, skrænter, klinger, strandvolde. Alm. i Ø. Danm., hh. i Himmerl., iøv. sj.» (Hansen 1993:287). I samme flora går det fram at krypmure ikke er kjent fra sentrale deler av Jylland, og den mangler mange steder på vestkysten. Men igjen intet om at den er særlig menneskespredt. Går vi til våre tilgrensende arealer i øst og sør finner vi imidlertid at krypmure er en klar antropokor i Dalsland. Andersson (1981:196) oppgir krypmure bare fra rudratmark i Ärtemark 200 m sørøst for Bengtsfors sag som den eneste opplysning om arten derfra. Fra Bohuslän og Göteborg skriver Fries (1971:229) at krypmure forekommer «sannolikt bara som adventiv», men

angir den fra 17 lokaliteter innenfor området, mest kystbundet. Flere av funnene er gamle og er lett å se i sammenheng med seilskutenes frakt av ballast.

Det tegner seg et bilde av krypmure som en naturlig forekommende art i Sørøst-Skandinavia, men som blir sjelden og knyttet til berørt mark, gjerne innkommet med ballastjord i vestlige og nordlige strøk. Med en slik utbredelse synes det som om arten har strenge temperaturkrav. Ønske om varme og lengre somre er viktigere enn om lokalitetene utsettes for tråkk og annen forstyrrelse. Interessant er det å merke seg at «andre veien» er den også regnet som innført da Hultén & Fries (1986:1077) angir krypmure som vidt spredt på verdensbasis, men opprinnelig europeisk, nord-afrikansk og vest-asiatisk. De angir i tillegg at den er antropokor i Etiopia, Nord- og Sør- Amerika og New Zealand.

Arten har i tillegg god vegetativ spredning i sine krypende, ofte meterlange skudd. Den er derfor særlig god til å tåle forstyrret vegetasjon, slik mark vi i dag kaller skrotemark. Men med sitt krypende levesett konkurreres den rimeligvis lett ut i høyvokst vegetasjon. Nei, tørr mark, gjerne på strandkanter synes å være dens hjemsted. Planter som vokser på hardtrampete eller tørre steder, og som samtidig tåler en del mis-handling, har jo svært store sjanser for å spres med moderne kommunikasjonsmidler.

Krypmure i Norge

I Norge, inklusive Svalbard, omtaler (Lid & Lid 1994) 26 arter mure, men hvor bare i underkant av 20 regnes som veletablert og årlig forekommende. Ifølge Ouren (1991:191) ble krypmure første gang nevnt fra Norge av Hornemann (1821:574), men Blytt (1836:30) hevdet at planten første gang ble påvist av ham i 1833 ved Fruegård på Stord i Hordaland. Han antok at Hornemann bygget på en mindre pålitelig angivelse av Wilse (1779) fra Spydeberg. Blytt angir dette funnet slik i sin flora: «M.sj. <=meget sjelden> og muligvis ei indfødt: Fruegaard paa Storøen i Bergens Stift «ved en Elv omkring Møllehusene og

ved Veien derfra op til Gaarden» (Bl.) <=Matthias Numsen Blytt> «samt paa Stranden, maaske indført paa Ballast» (Norman); ved Christiansund paa Ballast (if. Greve)» (Blytt & Blytt 1876:1183).

I neste norske florausgave skriver Blytt & Dahl (1902-06:436) om krypmurens forekomst: «M.sj.: Ramnes i Jarlsberg; Fruegaard paa Stordøen paa strandkanter og ved en elv. Ved Arendal og Kristiansund tilfældig.» De eneste nyopdagelser fram til århundreskiftet synes å være ved Jarlsberg og Arendal. Dette er underlig da krypmurens første funn fra Østfold er fra 1892 på to lokaliteter, men dette kom altså ikke med i det nasjonale floraarbeid. Kanskje var det slik den gang som nå at mange sitter på sine herbariebelegg og oppdagelser uten å rapportere dette videre til forfattere og museer.

Nordhagen kom med sin flora i 1940, og her er heller ikke de klassiske ballastplassene i fylket vårt omtalt i det han beskriver utbredelsen av krypmure noe sleivete slik: «Nær brygger og veikanter, fra Jeløya og Jarlsberg hist og her langs kysten til Stordøya og Bergenskanten. Trolig opprinnelig kommet inn tilfeldig. Holder seg godt enkelte steder» (Nordhagen 1940:312). Fylket vårt er jo blitt med, men Nordhagen henviser bare til funn fra Jeløya (på 1930-tallet) og tar ikke spesifikt med ballastfunnene omkring århundreskiftet. Var disse ikke kommet til museet tro, eller var beleggene på denne tiden ikke gjennomgått og innsortert i hyllene? Eller mente Nordhagen at «hist og her langs kysten» også inkluderer de klassiske ballastplassene langs Østfoldkysten? Mulig det, men det er først ved Lids mange utgaver at en mer presis utbredelse presenteres (jfr. Lid 1952). I Lid & Lid (1994:285) angis krypmure menneskespredt fra fylkene Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Møre- og Romsdal.

Kart hos Ouren (1991:192) viser en totalutbredelse i Norge fra 32 lokaliteter hvorav 10 i Østfold. På landsbasis regner Ouren med fem intakte, opprinnelige lokaliteter, altså ballastplasser hvor arten ble samlet før 1915, men bare en i Østfold, Røds Bruk på Kråkerøy.

Fig. 1. Krypmure *Potentilla reptans* fotografert ved parkeringsplassen ved Mærrapanna i 1978.
Foto: J. Ingar I. Båtvik

Velkjent medisinplante i Europa

I norsk sammenheng er det tepperot *P. erecta* blant murene som har særlige tradisjoner innenfor farmakologien. Som blodstillende middel har tepperot lange tradisjoner i Norden. Den kalles da også ofte for blodrot i apoteksammenheng (Høeg 1976:527). Tepperot har navnet sitt fra denne egenskapen, egnet til å teppe (korke) blod. Men denne egenskap er bare en av flere som tepperot og dens slektninger er tillagt.

I sydligere strøk har krypmure overtatt tepperotens effekter. Ifølge Fægri (1958:255) har krypmure en stor jordstokk, faktisk større og kraftigere enn tepperot. Det er da også denne som i europeisk sammenheng har hatt størst betydning av de to i medisinsk sammenheng selv om vi i nordisk litteratur naturlig nok har konsentrert oss om tepperot. Røttene har nær det samme kjemiske innhold slik at de burde kunne gi den samme virkning. Krypmure har i tillegg fem blader, ja, det

er svært vanskelig å finne unntak på dette. I middelalderens apotekerlatin het krypmure *Quinquefolium* (= fem blad). Dette har gitt rom for den i signaturlæra hvor den er gitt symbolsk verdi for sin femtallighet. Denne burde kunne brukes til tær- eller fingersykdommer av ulike slag. Et eksempel er at mot skjelving ble det anbefalt å vaske hendene i et avkok av de grønne bladene (Fægri 1958:256). Enkelte skjønte at mange slike oppfatninger vanskelig kan være annet enn ren overtro. Sitert etter Fægri (1958) skriver Simon Paulli i sin danske legebok fra 1684 om krypmure som han kaller femfingerurten, her i original språkdrakt:

«Det er af Forfarenhed befundet, at Næsen som haver blødt, er stillet der aff, at mand ickun hafuer holdet Fem-Fingers-Urt udi sin Haand. Men det er forfengelig at dømme oc mene, at denne Urt skulle kunde bortdrifue Diefuelen oc de onde

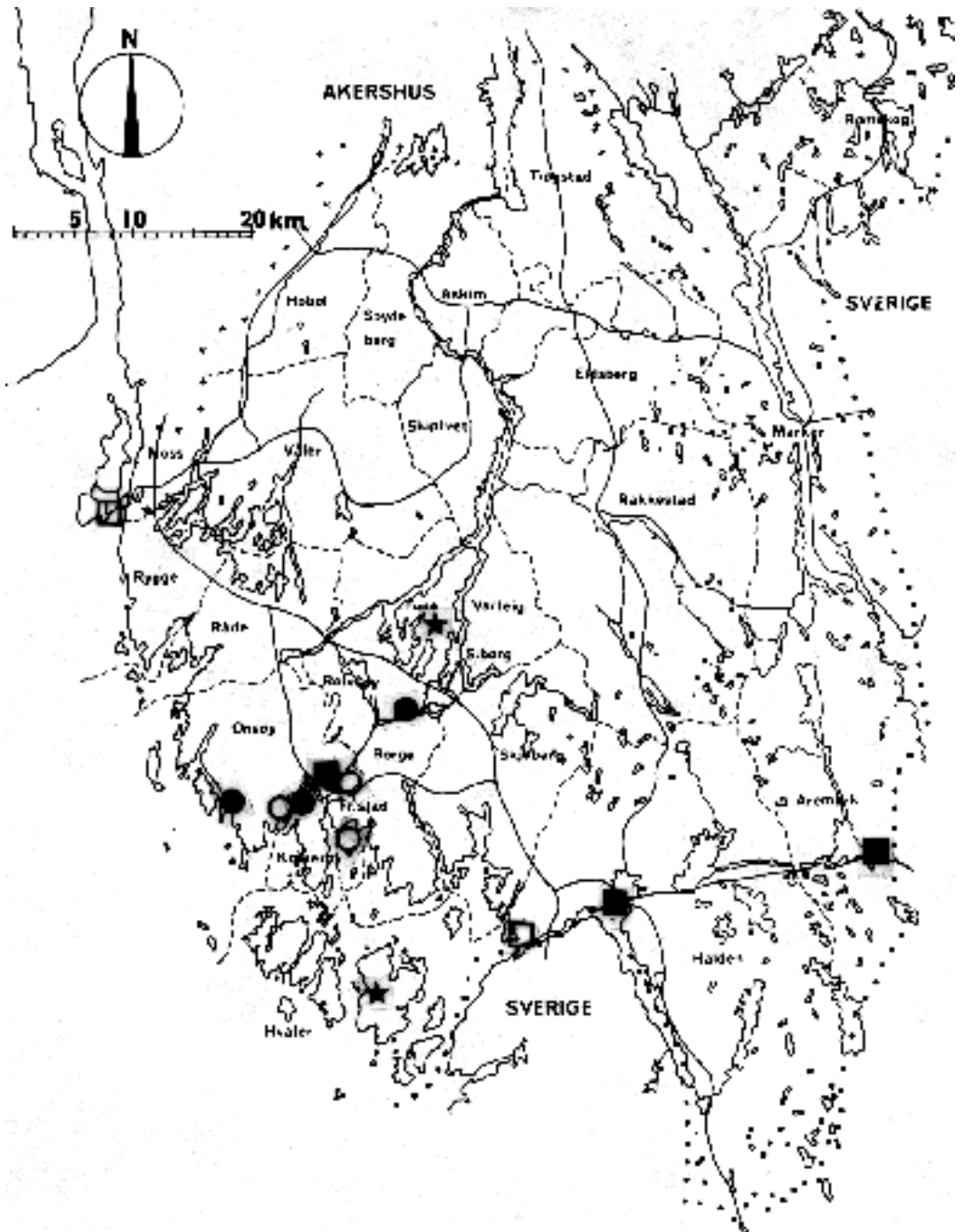

Fig 2. Utbredelsen av krypmure, *Potentilla reptans*, i Østfold. Hel sirkel = intakt lok., hel firkant = funn etter 1950, ikke gjenfunnet, åpen firkant = funn før 1950, ikke gjenfunnet, åpen sirkel = utgått, ofte eldre lok., stjerne = upresis angivelse. Illustrasjon: J. Ingar I. Båtvik

Aander. Ja det er ocsaa i lige maade ickun idel Forfengelighed, at indbilde sig oc tæncke, at denne Urtis Blade skulle være saaledis gafnlige til Kaaldesiuger, at Man skulle tage Bladene aff fire denne Urtis grene, dersom det var den Fierde dags Kaalde, oc dersom det var den Triedie dags Kaalde, skulle man tage aff tre Grene, oc dersom det var huer dags Kaalde, som nogen kunde hafue ont aff, da skulle Mand tage blade aff en Gren, oc gifve den siuge ind at dricke, med noget lidet Peber udi Miød eller Vijn.»

Den gamle kur mot koldesyken, eller malaria som vi heller kaller den i dag, tror altså ikke Paulli på. Men han tviler ikke på bladenes effekt mot neseblødninger, ja, her fins det erfaring å vise til ifølge den gamle magister.

Krypmure mot malaria er også beskrevet av Dioskorides (år 70), og det er vel her Paulli har hentet sin beskrivelse fra. Videre forteller Dioskorides i sin legemiddellære at Pentephyllon, som var navnet på krypmure i Hellas, er god mot munnsår og dysenteri (Hewe 1940:200). Alle mure-arter inneholder garvesyre i røttene, og denne kunne man tenke seg effektiv på nevnte lidelser.

Ifølge Ohlmarks (1985:110-111) hadde Linné god tro på krypmurens helbredende innhold. Planten ble forhandlet under navnet Pentaphyllon som er en direkte gresk oversettelse av det latinske *Quinquefolium*. Man handlet enten pentaphyllierot eller pentaphylliegrønt. I Linnés Örtabok fra 1725, en bok han forøvrig ikke var særlig fornøyd med selv, han skrev den jo allerede i ungdomsårene, omtales krypmure etter sitat fra den tyske apoteker og lege Tabernaemontanus (hans egentlige navn var Jacob Theodor Müller Bergzabern ca. 1525-1590). Han sidestilte krypmure med kinabark og mente den hadde like gode egenskaper som denne mot feber, tannverk og stensykdommer. Den var også anvendbar for å unngå verk i ferske sår. Ifølge Tabernaemontanus skulle bladene pulveriseres og røres sammen med fersk eggeplomme til en pasta som skulle være særlig virksom mot eksemmer og andre betennelser rundt neglene (Ohlmarks

1985:111). Mon tro vi ikke her aner restene etter troen på en sammenheng mellom våre fem fingre og femfingerurten til Paulli. Tabernaemontanus hadde vel mer rett da han påsto at uttrekk av rota som gurglevann hadde god virkning mot munnsår. I senere litteratur er det vist at tepperot har virkning som antiseptikum i munnhulen (Høeg 1976:528).

En annen effekt av krypmurens kraftige rotstengel samt dens ofte meterlange, rotslående sideskudd, er at den er en effektiv jordbinder. Wahlenberg skriver ifølge (Nyman 1868:77) at «den långa rotspindeln, liksom spikar eller pålar i jorden ger stadga och varaktighet; sjelfva rankorna torde t.o.m. kunna afhålla jordytan från nedrasning eller flytning».

Utbredelse i Østfold

I Østfold er krypmure samlet eller omtalt fra til sammen 15 lokaliteter, men hvor enkelte lokaliteter er så upresist angitt at det kanskje dreier seg om bare 13 lokaliteter. Her presenteres en alfabetisk oversikt etter kommune med utgangspunkt i kollekt belagt ved de botaniske museer på Tøyen og på Ås.

Aremark

Herfra finnes ett belegg; Nils Hauges funn fra Holmegil i 1955. Ouren (1991:194) siterer dette funnet som et uvanlig funn i innlandet. Funnet kan ikke direkte ses i sammenheng med ballastjord og fremmedspredning. På den annen side er ikke avstandene store til jord og sand i Halden. Et sandlass herfra med enkelte krypmurefrø eller en stikling er nok til å forklare innlandsfunnet. Den er forøvrig ikke kjent herfra i nyere tid uten at jeg kjenner til at arten er ettersøkt her.

Fredrikstad storkommune

Krypmure ble tidligst samlet i fylket på de klassiske ballastplassene Øra og på Røds Bruk i 1892. Det var Anton Landmark som var samleren, og ifølge datoene på herbariebeleggene var han først på Røds Bruk den 22. juli og dagen etter samlet han den på Øra. På Øra ble den sist samlet i 1911, og vi må regne den som utgått derfra. Jeg har

forøvrig et klart minne om at jeg har sett den på Øra avfallsplass i guttedagene på 1960-tallet, trolig sammen med lokalbotaniker Svein Åstrøm, da vi årlig var på jakt etter rare planter på den tiden. Noe belegg av arten har jeg imidlertid ikke klart å finne fra den gang. På Røds Bruk på Kråkerøy finnes det fortsatt gode bestander av krypmure. Denne lokaliteten er den eneste som Ouren (1991:192) regner som intakt i Østfold. I tillegg omtales lokaliteten som en av de klassiske ballastplassene med intakt botanikk i Norge. På Botanisk Museum på Tøyen ligger ikke mindre enn 23 kollekter herfra. Fra ballasttiden ble den i Fredrikstad også samlet fra Nabbetorp (1910-1912) og fra Gressvik Bruk (1911), alle av Hartvig Johnsen. Senere ble den belagt fra Glemmen kirkegård av Øivind Johansen i 1961. Ved siden av å sitere funnet, har Ouren (1991:194) et tillegg om

at ifølge Ø. Johansen (pers.medd.) er funnet gjort ved tidligere Glemmen kapell nær Fjeldberg. «På Fjeldberg har det vært en ballastplass, og krypmuren kan muligens ha overlevd her siden ballasttiden.» Igjen knyttes altså krypmurens forekomst til ballast. I nyere tid er den kjent fra parkeringsplassen ved Mærrapanna ute i Onsøy. Her påvises den nær årlig mellom plassen og båthavna i sør, og må regnes som en intakt lokalitet. Det finnes imidlertid bare ett belegg på Tøyen herfra (1981).

Halden

I Halden er det også gjenlagt ballastjord. Krypmure er samlet to ganger fra Sponvika i Halden (1934-1940) av Henrik Suleng, men det er uklart om det dreier seg om samme lokalitet. På utbredelseskartet er de to angivelsene angitt som samme sted. Tore Ouren samlet den på Rød her-

*På Røds Bruk på Kråkerøy finnes det fortsatt gode bestander av krypmure.
Foto: Ola M. Wergeland Krog.*

regård i 1968. Om dette funnet skriver han; «fant den i en gressplen på Rød herregård hvor haven for en stor del var bygd opp av ballastjord (jfr. Ouren 1979:167). Planten kan her være kommet med hagejord fra England, hvor den er vanlig. Ved senere besøk på Rød fant jeg ikke lenger krypmure der. Planten har kanskje ikke klart den hardhendte behandling av moderne gressklippere» (Ouren 1991:194). Krypmure er meg bekjent ikke kjent i Halden i dag, men med så mye industriområder, gammel ballastjord og skrotemark, ville det ikke være overraskende om den finnes her fortsatt.

Hvaler

Hvaler kommune har mye sand og grus langs veier og bryggekanter. Øivind Johansen har fortalt meg at han har sett den på Hvaler på 1960-tallet. Dette har han også tilkjennegitt ved en påskrift på kollekten fra Glemmen kirkegård. Det finnes imidlertid intet belegg herfra. Det har vært mange botanikere på Hvaler til nær sagt alle tider, uten at den er omtalt herfra, så særlig vanlig kan krypmure aldri ha vært her ute.

Moss

Fra Moss kommune finnes bare ett belegg, Oddvin Reisæthers funn fra Reier i 1935, omtalt hos Nordhagen (1940) som eneste Østfoldfunn (i alle fall som nevnes fra spesifikt fra Østfold). Stedet ligger ikke langt fra Værlebukta med internasjonal trafikk fra ballasttiden. Funnet kan således godt ha sin opprinnelse fra ballastjord.

Rakkestad

Kristian Andreassen samlet krypmure fra Rakkestad i 1941. Belegget stammer fra dyrket materiale og er derfor ikke medtatt på utbredelseskartet. Det finnes imidlertid ingen opplysninger om hvor materialet opprinnelig stammet fra.

Sarpsborg storkommune

I en av Lids eldre floraer er krypmure angitt fra Tune (Lid 1952:385). Det finnes imidlertid intet belegg i Oslo eller på Ås som forklarer denne opplysningen. Jeg har ikke hatt anledning til å lete etter krypmure i andre museer, men det er

sannsynlig det kan ligge innsamlinger i Trondheim eller Bergen fra Tune som forklarer opplysningen. På Tøyen finnes to belegg fra Sarpsborg storkommune, ett upresist «Tune» fra 1975, samlet av Odd Stabbetorp, og en nylig (?) oppdaget lokalitet ved Hannestad båthavn, belagt 1998. Disse to beleggene kan være samme lokalitet, men er behandlet i utbredelseskartet som to, en upresis og en intakt. Det fantes mye ballastjord i Sannesund og på Alvim, og krypmure kan godt å stått her i mange tiår. I dag finnes rikelige forekomster godt etablert ved båthavna. Funnet er forøvrig omtalt i «Sarpsborg Arbeiderblads» sommerbilag 11.7.1998, s.4-5, hvor journalist Inger Aune har både tekst og foto.

Bare to sikre intakte lokaliteter i fylket

Det er alltid dristig å spå hvor mange lokaliteter vi har av en art i fylket, hvor mange som er intakte osv. Men med utgangspunkt i dagens kunnskap, ser det ut som vi kan regne bare tre lokaliteter som rimelig intakte og med bare to hvor krypmure med sikkerhet påvises årlig i bra mengder. Av de resterende ti lokaliteter medtatt på kartet er tre kjent etter 1950, men ikke kjent i dag, to lokaliteter før 1950, trolig utgatte, tre gamle, utgatte forekomster og to som er angitt upresist, jfr. utbredelseskart. Kartet viser totalt 13 lokaliteter. Dette samsvarer med herbarieoversikten, men med den forskjell at Rakkestad-innsamlingen ikke er med på kartet (pga dyrket materiale) og at den upresise opplysningen fra Hvaler er med på kartet.

Fylkets herbariebelegg

Nedenstående oversikt baseres på herbariekollekter ved Botanisk museum på Tøyen og de botaniske samlinger på Ås. De presenteres alfabetisk kommunevis og kronologisk under hver kommune.

1. Aremark. Ved riksgrensen til Allingmo tollst., øst for Holmegil, på grasgrodd vegkant nær bebyggelsen. 20.7.1955. Nils Hauge. <O 3800>.
- 2.a. Fredrikstad. Kragerøen v. Fr.stad,

- gammel ballast. 22.7.1892. Anton Landmark. <2 ark,O 7807/7808>.
- b. Kragerøen v. Fredrikstad. 1900. Anton Landmark. <O 7797>. <PL 10,62>.
- c. Kraakerøy, Røds bruk. 7.1910. Hartvig Johnsen. <O 7809>.
- d. 15.7.1910. Hartvig Johnsen. <2 ark,O 7810/7811>.
- e. 8.1912. Hartvig Johnsen. <O 7812>. <På samme ark som O 7811.>
- f. Standard skipsbyggeri. 30.7.1954. Gunnar Hofstad. <O 42713>.
- g. Fredrikstad Mekaniske Verksted, Glombo («Røds Brug»). 15.9.1966. Tore Ouren 27220. <O 3532>. PL 09,65.
- h. Glombo, Røds Brug. 4.10.1968. Tore Ouren 29550. <O 3531>.
- i. 11.9.1973. Tore Ouren 34342. <O 3529>.
- j. Glombo = Røds Brug. 1.9.1978. Tore Ouren 36782. <O 3526>.
- k. Nær gjerdet mot Glombo. 28.7.1979. Tore Ouren 37067. <O 3528>.
- l. Fredrikstad Mekaniske Verksted, Glombo. 20.8.1981. Tore Ouren 38410. <O 3527>.
- m. Tomt til tidl. Røds Brug. 25.8.1982. Tore Ouren 38871. <O 3525>.
- n. Glombo «tidl. Røds Brug». 18.9.1985. Tore Ouren 39745. <O 21515>.
- o. Glombo (tidl. Røds brug). 1.8.1986. Tore Ouren 40170. <O 3523>.
- p. Bjølstad industriområde, på grasmark mellom bygninger, 3 m o.h. 14.9.1986. Kåre A. Lye 12167 & Tore Berg. <NLH 2123>. (ED50): PL 099,656.
- q. Ved Glombohallen, tidligere Røeds bruk. 21.9.1986. Øivind Johansen. <O 160992>.
- r. Glombo. 4.8.1987. Tore Ouren 40591/40587. <2 ark, O 40189/40185>.
- s. Glombo: tidl. «Røds Brug». 13.8.1990. Tore Ouren 41701. <O 40127>.
- t. Glombo (tidligere «Røds Brug»). 2.9.1992. Tore Ouren 42361. <O 60373>.
- u. Røds bruk. 27.7.1994. Svein Åstrøm & Jan Ingar Båtvik. <O 160501>.
- v. Glombo (tidl. «Røds Brug»), innenfor fabrikkområdet. 8.9.1994. Tore Ouren 43177. <O 96520>.
- 3.a. Fredrikstad. Øren. 23.7.1892. Anton Landmark. <O 7800>. <PL 12,62>.
- b. Øren. 12.7.1904. Hartvig Johnsen. <O 7801>.
- c. Paa ballast, Østre Fredrikstad. 19.7.1905. Randor Eretius Fridtz 14239. <O 7802>.
- d. Øren. 8.7.1911. Hartvig Johnsen. <O 7805>.
- 4.a. Fredrikstad. Nabbetorp, i nærheten av den gamle kjørebane paa Øvre Nabbetorp teglverk. 2.8.1910. Hartvig Johnsen. <O 7803>. <PL 12,65>.
- b. Nabbetorp, paa tomten ved Øvre Nabbetorp teglverk, i mængde og kraftige eksemplarer. 2.8.1910. Hartvig Johnsen. <O 7804>.
- c. Øvre Nabbetorp teglverk. 9.8.1912. Hartvig Johnsen. <O 7806>.
5. Fredrikstad. Onsøy, Græsvik bruk, ballast. 7.7.1911. Hartvig Johnsen. <O 7814>.
6. Fredrikstad. Grasslette v/Glemmen kirkegård. 7.1961. Øivind Johansen. <O 7798>. (Påskrift: «Også funnet den på Hvaler, i vei». Ø.J.).
7. Fredrikstad. Onsøy, Ramseklov, ved parkeringsplassen. 24.9.1981. Øivind Johansen. <O 3524>.

- 8.a. Halden. Sponviken ved Bybakken. 7.1934. Henrik Suleng. <O 3533>. <PL 27,52>.
- b. Sponviken, krydset Bybakken - Svalerødvn. 7.1940. Henrik Suleng. <O 7799>.
9. Halden. Rød hovedgård, haven. 2.10.1968. Tore Ouren 29526. <O 3530>. PL 35,56.
10. Moss. Jeløy, Reier. 16.7.1935. Oddvin Reisæther. <O 7813>. <NL 91,89>.
11. Rakkestad. Villahage ved stasjonen, dyrket. 19.9.1941. Kristian Andreasen. <O 7815>.
12. Sarpsborg. Tune. 4.7.1975. Odd Stabbetorp 655. <O 4336>.
13. Sarpsborg. Tune, Hannestad båthavn, nær Glomma, rikelig inn mot riksveien. 19.6.1998. UTM (WGS84) PL 173,716. Päivi Olsen, Gøran Granath & J. Ingar I. Båtvik 266.
- Reise i Sommeren 1833. *Mag. naturv.* 2, Rk. 2: 1-76.
- Blytt, A. & Blytt, M.N. 1876. *Norges flora*. 3.del:857-1228 + Tillæg:1229-1348. Christiania.
- Blytt, A. & Dahl, O. 1902-06. *Haandbog i Norges Flora*. Kristiania. 780s.
- Fries, H. 1971. *Göteborg och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar*. Bohusläningens AB, Uddevalla. 453s.
- Fægri, K. 1958. *Norges planter. Blomster og trær i naturen*. Bd. I. Cappelen forlag. Oslo. 334s.
- Hansen, K. (red.) 1993. *Dansk feltflora*. Gyldendal, København. 757s.
- Hewe, N. 1940. *Välsignade växter, skrock och fakta om hundra läkeörter*. 2 uppl. Natur och Kultur. Stockholm. 237s.
- Hornemann, J.W. 1821. *Forsøg til en dansk oekonomisk Plantelære*. Tredie Opl. D.1. København. 1043s.
- Hultén, E. 1971. *Atlas over växternas utbredning i Norden*. Stockholm. 531s.
- Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of North European vascular plants north of the Tropic of Cancer*. I-III. Königstein. 1172s.
- Høeg, O.A. 1976. *Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973*. Universitetsforlaget, Oslo. 751s.
- Lid, J. 1952. *Norsk Flora*. 2 utg. Det Norske Samlaget, Oslo. 771s.
- Lid, J. & Lid, D.T. 1994. *Norsk Flora*. 6 utg. ved Reidar Elven. Det Norske Samlaget. Oslo. 1014s.
- Lindman, C.A.M. 1926. *Svensk fanerogamflora*, 2 uppl. Stockholm. 644s.
- Mabberley, D.J. 1997. *The Plant-book, a portable dictionary of the vascular plants*. 2 ed. Cambridge. 858s.
- Nordhagen, R. 1940. *Norsk flora med kort omtale av innførte treslag, prydog nytteplanter*. Oslo. XXIII + 766s.
- Nyman, C.F. 1868. *Utkast til svenska växternas naturhistoria eller Sveriges Fanerogamer*

Levende kulturminne

Under arbeidet med krypmure viste arten seg mer interessant enn jeg opprinnelig var klar over. Hos oss har den en klar antropokor (menneskespredt) opprinnelse. Særlig der den fortsatt finnes burde vi sette ressurser inn på å bevare dette levende kulturminnet, dvs på Røds bruk på Kråkerøy og langs havna på Hannestad. At den i tillegg har en rik historie i europeisk sammenheng, gjør den enda mer spennende. Og en skal ikke se bort fra at den vil dukke opp på nye steder enten som gjenfunn på gamle lokaliteter eller som nyetablert med eller uten klar ballastopprinnelse.

Litteratur

- Andersson, P.-A. 1981. *Flora över Dal*. Stockholm. 358s.
- Areschoug, F.W.C. 1866. *Skånes Flora innfattande de fanerogama och ormbunkartade växterna*. Lund, Köpenhamn. 242s.
- Blytt, M.N. 1836. Indbretning om en botanisk

- skildrade i korthet med deras växtställen och utbredning mm deras egenskaper; användning och historia i allmänhet. Bd.2. Örebro. 566s. (Nytryck Avesta 1980, + app. XXIX.).*
- Ohlmarks, Å. 1985. *Linnés hälsoörter. En sammenställning i text och bild.* Sjöstrands forlag. Stockholm. 209s.
- Ouren, T. 1979. Ballastplasser og ballastplanter I Østfold. *Blyttia* 37:167-179.
- Ouren, T. 1991. Krypmure, *Potentilla reptans*, en standhaftig ballastplante i Norge. *Blyttia* 49:191-195.
- Wilse, J.N. 1779. *Physisk, oeconomic og statistisk Beskrivelse over Spydeberg Præstegield og Egn i Aggershus Stift udi Norge.* Christiania. 588s.+ 2 kart. (Nytrykk Halden 1920).